

Belangrijkste conclusies Seks onder je 25ste 2012

SAMENVATTING

Seks onder je 25ste 2012 is een grootschalig representatief onderzoek naar de seksuele gezondheid van jongeren in Nederland. Het onderzoek is uitgevoerd door Rutgers WPF en Soa Aids Nederland en gefinancierd door ZonMw. In 2005 deden bijna 5000 jongeren voor de eerste keer mee aan een dergelijk onderzoek (De Graaf, Meijer, Poelman & Vanwesenbeeck, 2005). In 2011 vulden bijna 8000 jongeren een digitale vragenlijst in met vragen over een breed scala aan seksualiteit gerelateerde thema's. Deze jongeren werden deels geworven via 43 scholen voor voortgezet onderwijs en deels via aselecte steekproeven uit de gemeentelijke basisadministraties (GBA) van 55 gemeenten. De steekproef is representatief voor de populatie jongeren van 12 tot 25 jaar in Nederland. Seks onder je 25ste 2012 is een Participatief Actie Onderzoek. Tijdens het gehele proces van onderzoek naar het komen tot een actieplan wordt samengewerkt met belanghebbenden, individuen en organisaties die zich richten op jongeren en seksualiteit, zoals GGD's, Sense, landelijke thema instituten, universiteiten, onderzoeksinstellingen, jongerenorganisaties etc. De belangrijkste uitkomsten worden hier beschreven.

Op verschillende punten gaat het goed met de seksuele gezondheid van jongeren in Nederland

Seksuele carrière

Over het algemeen verloopt de seksuele ontwikkeling hetzelfde als in 2005. De meeste jongeren gaan bij het opdoen van seksuele ervaring geleidelijk steeds een stapje verder. Met 14,4 jaar heeft de helft van de jongeren wel eens getongzoend en met 15,2 jaar heeft de helft wel eens gevoeld en/of gestreeld met een partner. Ruim een jaar later, met 16,3 jaar, heeft de helft van de jongeren ook ervaring met aftrekken en/of vingeren. Met 17,1 jaar heeft de helft van de jongeren wel eens geslachtsgemeenschap en/of orale seks gehad. In zes jaar tijd zijn er nauwelijks verschuivingen in het percentage 12- tot 17-jarigen dat ervaring heeft met verschillende vormen van seks. Ook de leeftijd waarop jongeren voor het eerst geslachtsgemeenschap hebben, is precies dezelfde gebleven. De toename van seksueel actieve jongeren op het voortgezet onderwijs die in 2005 ten opzichte van 1995 werd waargenomen, is gestabiliseerd.

Beschermingsgedrag en zwangerschap

Anticonceptie- en condoomgebruik onder jongeren in Nederland is hoog in vergelijking met andere Westerse landen (Gabhainn et al., 2009). Bij de eerste geslachtsgemeenschap gebruikte bijna driekwart van zowel de jongens als de meisjes een condoom en bij 50% van de jongens en 58% van de meisjes werd ook de pil of een andere anticonceptiemethode gebruikt. Vierendertig procent van de jongens en 41% van de meisjes gebruikte zelfs beide methoden tegelijk (double Dutch). Dertien procent van de jongens en 9% van de meisjes deed de eerste keer niets om zwangerschap te voorkomen. Bij geslachtsgemeenschap met de laatste partner deed 78% van de jongens en 81% van de meisjes altijd iets om zwangerschap te voorkomen. Onder meisjes van 21 jaar en ouder is dit zelfs 84%, terwijl het percentage meisjes die het (erg) leuk zouden vinden om nu zwanger te raken bij meisjes van deze leeftijd vrij groot is (33%). Door het hoge anticonceptiegebruik blijft het aantal ongeplande zwangerschappen laag. Meisjes krijgen zelfs iets minder vaak te maken met een ongeplande zwangerschap dan in 2005.

Het gebruik van andere anticonceptiemethoden dan pil of condoom, zoals een spiraal, is iets toegenomen ten opzichte van 2005. Gebruiksgemak is vaker een reden om te kiezen voor een bepaalde anticonceptiemethode, bijvoorbeeld omdat ze er niet elke dag aan hoeven te denken of omdat je er niets van merkt tijdens het vrijen. Mogelijk kiezen meisjes hierdoor vaker voor een methode die echt bij hen past en is de kans dat er iets misgaat hiermee wat kleiner geworden. Het gebruik van de morning-after pil is behoorlijk hoog: van de seksueel ervaren meisjes gebruikte 12% het afgelopen jaar een morning-after pil. Blijkbaar willen veel meiden het zekere voor het onzekere nemen als er iets misgaat met hun anticonceptiegebruik.

Testen op soa en/of hiv

Van alle jongeren die ervaring hebben met geslachtsgemeenschap en/of anale seks heeft 15% van de jongens en 20% van de meisjes zich het afgelopen jaar laten testen op soa en/of hiv. Bij jongens is dit percentage in zeven jaar tijd iets toegenomen. Jongeren die relatief veel risico lopen op soa/hiv, laten zich vaker testen. Onder jongeren die in totaal vier of meer verschillende sekspartners hadden, heeft 25% van de jongens en 34% van de meisjes zich het laatste jaar laten testen op soa/hiv. Onder jongeren voor wie de laatste sekspartner een losse partner was, zijn deze percentages precies even hoog. Van de homo- en biseksuele jongens van 17 jaar en ouder liet 31% zich het afgelopen jaar testen, tegenover 14% van de heterojongens.

Communicatie over wensen en grenzen

De meeste jongeren geven aan, dat het bij hen wel goed zit met de assertiviteit, controle en het zelfvertrouwen tijdens seksuele contacten. Negentig procent van de jongens en 92% van de meisjes liet de laatste sekspartner weten wat hij of zij tijdens het vrijen lekker vindt en 85% van de jongens en 81% van de meisjes vraagt wel eens of vaker aan de ander wat hij of zij lekker vindt. Ook deed 89% van de jongens en 85% van de meisjes met de laatste partner nooit iets wat ze zelf niet wilden en 87% van de jongens en 95% van de meisjes deed nooit iets wat de ander niet wilde. De meeste jongeren zeggen ongewilde seks te kunnen weigeren; ook als ze erg verliefd zijn, al de hele avond hebben lopen flirten met de ander of als de ander dreigt om het uit te maken. Jongens geven vaker aan dat ze weinig te zeggen hebben over wat er gebeurt tijdens het vrijen en meisjes geven vaker aan dat ze ongewilde seks in allerlei omstandigheden kunnen weigeren. Mogelijk heeft dit te maken met het feit dat veel jongeren de verantwoordelijkheid voor het aangeven van grenzen bij meisjes leggen (Cense & Van Dijk, 2010).

Thema's die aandacht (blijven) behoeven

Grensoverschrijding

Ondanks dat jongeren hun vaardigheden om grenzen aan te geven hoog inschatten, blijft de mate waarin grensoverschrijdend seksueel gedrag voorkomt onverminderd hoog, vooral bij meisjes en bij homo- en biseksuele jongeren. Zeventien procent van de meisjes en 4% van de jongens geeft aan wel eens gedwongen te zijn om seksuele dingen te doen die ze eigenlijk niet wilden. Onder jongeren van 17 jaar en ouder geldt dat voor 4% van de heteroseksuele jongens, 16% van de homo- en biseksuele jongens, 21% van de heteroseksuele meisjes en 33% van de homo- en biseksuele meisjes. Ruim 7% van de meisjes heeft wel eens geslachtsgemeenschap gehad tegen haar wil, tegenover bijna 2% van de jongens. Ook zegt 6% van de jongens en 12% van de meisjes dat er wel eens iemand boos op hen is geworden om seks met hen te kunnen hebben; en 2% van de jongens en 6% van de meisjes geeft aan dat er fysiek geweld tegen hen is gebruikt (vasthouden, slaan of een wapen gebruiken). Bij de eerste geslachtsgemeenschap werd 0,2% van de jongens en 3,3% van de meisjes gedwongen en 4,7% van de jongens en 13,5% van de meisjes overgehaald. Dat is vaker zo wanneer de ander meer dan 5 jaar ouder was en wanneer ze elkaar nog maar kort kenden en/of geen relatie hadden.

Eerste keer seks vaak onverwacht

De eerste geslachtsgemeenschap komt voor veel jongeren (38% van de jongens en 31% van de meisjes) onverwacht. Ook zegt een groot deel van de jongeren (47% van de jongens en 53% van de meisjes) dat ze wel wisten dat het binnenkort zou gebeuren, maar dat het op de dag zelf toch onverwacht kwam. Slechts 15% van de jongens en 16% van de meisjes geeft aan dat ze wisten dat het die dag zou gebeuren. Wanneer de eerste geslachtsgemeenschap onverwacht komt, zijn jongeren hier vaak minder goed op voorbereid. Deze jongeren beschermen zich bijvoorbeeld minder goed tegen zwangerschap en soa. Ook wordt de eerste keer vaker als 'vervelend' omschreven wanneer deze onverwachts kwam (door 7% van de jongens en 30% van de meisjes).

Preventie van soa's en hiv

Wat de preventie van soa's en hiv betreft, valt er vooral nog wel wat winst te behalen met betrekking tot de communicatie met partners over soa-preventie en het gebruiken van condooms in langer durende relaties. Ongeveer twee derde van de jongeren heeft voorafgaand aan de eerste geslachtsgemeenschap niet met de partner gesproken over manieren om soa's te voorkomen. Een minderheid van de jongeren (45% van de jongens en 48% van de meisjes) heeft met de laatste partner gesproken over manieren om soa's te voorkomen voordat ze seks met elkaar hadden, de rest durfde dit niet, heeft hier niet aan gedacht of vond het niet nodig. Tweeëntwintig procent van

de jongens en 34% van de meisjes geeft aan dat ze aan het begin van de relatie met de laatste sekspartner condooms gebruikten, maar slechts 22% van deze jongeren volgt het advies om dit minstens drie maanden te doen en 13% is zelfs al binnen een week gestopt met het gebruiken van condooms. Bovendien geeft twee derde van deze jongeren aan dat ze zich bij het stoppen met condooms niet hebben laten testen op soa/hiv.

Kennis over seks

De kennis van seksualiteit, voortplanting en soa's is op een aantal punten matig. Veertig procent van de jongeren weet bijvoorbeeld niet dat een meisje ook zwanger kan worden als een jongen bij geslachtsgemeenschap niet klaarkomt. Zevenendertig procent van de jongens en 29% van de meisjes denkt dat je minder snel hiv of een andere soa oploopt als je je goed wast, of weet niet hoe dit zit. Deze percentages zijn iets hoger dan in 2005. Tweeëndertig procent van de jongens en 24% van de meisjes weet niet dat er soa's zijn waar je onvruchtbaar van kunt worden. Ook denkt 36% van de jongens en 22% van de meisjes dat meisjes altijd bloeden bij de eerste keer of weet niet hoe dit zit. Op een aantal punten zijn meisjes iets beter op de hoogte dan jongens. Ze weten vooral beter dan jongens dat er soa's zijn waar ze onvruchtbaar van kunnen worden en dat meisjes niet altijd bloeden bij de eerste keer.

Grote verschillen tussen jongens en meisjes in beleving en gevoelens

Door het hele onderzoek heen zijn grote verschillen te vinden tussen jongens en meisjes en op veel punten zijn meisjes hierbij in het nadeel. Naast het feit dat meisjes vaker seksuele grensoverschrijding hebben meegemaakt, evalueren meisjes de eerste geslachtsgemeenschap bijvoorbeeld beduidend minder positief dan jongens. Tweeëntwintig procent van de meisjes zegt dat ze achteraf eigenlijk nog even had willen wachten, tegenover 8% van de jongens. Ook zegt 23% van de meisjes dat hun eerste geslachtsgemeenschap vervelend was, bij jongens is dit 5%. Tenslotte had 29% van de meisjes in mindere of meerdere mate spijt van haar eerste geslachtsgemeenschap, tegenover 16% van de jongens.

Beleving

Meisjes hebben meer negatieve en minder positieve gevoelens over seks. Meisjes zeggen bijvoorbeeld vaker dan jongens dat ze zich schamen over seksuele gevoelens of zich schuldig voelen als ze (zouden) masturberen of dat ze seks eigenlijk vies vinden. Jongens zijn daarnaast tevredener over hun lichaam en geslachtsdelen. Jongens zeggen juist vaker dat ze seks belangrijk vinden, dat ze van alles willen uitproberen en dat ze seks erg fijn vinden. Voor jongens is het heel belangrijk om de ander te laten genieten, dit is bij jongens zelfs de meest genoemde reden voor seks (81%). Door meisjes worden relationele motieven (verliefdheid, dicht bij de ander zijn, liefde tonen) vaker genoemd dan door jongens, hoewel ook een meerderheid van de jongens dit belangrijk vindt.

Masturbatie, orgasme en porno

Jongens en meisjes verschillen sterk van elkaar als het gaat om ervaring met masturbatie en orgasme en het belang dat ze hechten aan opwinding. In alle leeftijdsgroepen heeft een groter percentage jongens dan meisjes wel eens gemasturbeerd en/of een orgasme gehad. Onder 15 tot en met 17-jarige jongens heeft bijvoorbeeld 85% wel eens gemasturbeerd en 88% wel eens een orgasme gehad, tegenover respectievelijk 44% en 46% onder meisjes van deze leeftijd. Voor jongens is het krijgen van een orgasme ook vaker een reden om seks te hebben (75%) dan voor meisjes (51%). Jongens denken positiever over porno: 33% vindt porno bijvoorbeeld leerzaam en 75% geeft aan dat porno opwindend kan zijn, tegenover respectievelijk 24% en 22% van de meisjes. Meisjes vinden porno vaker vies (46%) dan jongens (22%). Pornogebruik is onder jongens dan ook veel hoger dan onder meisjes. Van de jongens heeft bijvoorbeeld 73% het afgelopen jaar minstens een enkele keer een pornosite bekeken, tegenover 21% van de meisjes.

Seksuele problemen

Wat betreft het aantal en soort seksuele problemen waar jongeren last van hebben, zijn grote sekseverschillen te zien. Vooral bij meisjes komen seksuele problemen vaak voor. Dertien procent van de meisjes met minstens enige seksuele ervaring ervaart problemen met opwinding en 11% heeft regelmatig of vaker pijn tijdens het vrijen. Een kwart van de meisjes heeft er minstens regelmatig last van dat ze niet klaarkomt en 17% van de meisjes heeft er regelmatig of vaker last van dat ze geen zin heeft in seks. Bij jongens varieert het voorkomen van deze problemen tussen de

2% en 6%. Jongens komen wel vaker te snel klaar naar hun zin: 19% heeft dit regelmatig of vaker, tegenover 5% van de meisjes.

Meisjes en jongens en hun omgeving

Meisjes praten vaker dan jongens over seksualiteit, zowel met ouders en vrienden als met hun partner. Meisjes geven ook vaker dan jongens aan dat ze met hun vriendinnen, moeder of partner kunnen praten als ze een probleem hebben op seksueel gebied. Meisjes krijgen meer waarschuwingen van hun ouders over mediabeelden en -gebruik dan jongens. Jongens lijken vergeleken met meisjes iets meer sociale druk van vrienden te ervaren. Zo zegt 6% van de jongens dat je er in hun vriendenkring pas bij hoort als je wel eens seks hebt gehad, tegenover 3% van de meisjes.

Jonge starters lopen groter risico

Onder de 14 jaar zijn maar heel weinig jongeren seksueel actief. Van alle 13-jarigen in onze steekproef heeft bijvoorbeeld maar 4% wel eens geslachtsgemeenschap gehad. Deze kleine groep 'jonge starters' loopt bij seksuele contacten echter wel meer risico, vooral met betrekking tot grensoverschrijding en beschermingsgedrag.¹

Grensoverschrijding bij jonge starters

Van de meisjes voor wie de eerste keer met 13 jaar of eerder plaatsvond, werd 33% hiertoe overgehaald of gedwongen. Wanneer de eerste keer met 14 of 15 jaar plaatsvindt, is dit gedaald naar 20% en bij eerste keren met 16 of 17 jaar naar 13%. Meisjes van 12 tot en met 14 jaar denken ook vaker dat ze ongewilde seks niet zouden kunnen weigeren in allerlei lastige omstandigheden dan oudere meisjes. Jongens en meisjes van 12 tot en met 14 jaar zijn in seksuele interacties daarnaast minder assertief en ze hebben minder controle en zelfvertrouwen dan oudere jongeren. Jongens die met 13 jaar of jonger voor het eerst geslachtsgemeenschap hadden zeggen relatief vaak dat ze dachten dat iedereen het al gedaan had. Sociale druk speelt bij deze jongens dus een iets grotere rol.

Beschermingsgedrag bij jonge starters

Wanneer de eerste keer met 13 jaar of eerder plaatsvindt, is het met het beschermingsgedrag ook minder goed gesteld. Ruim een derde van de jongens en een kwart van de meisjes gebruikte in dat geval geen anticonceptie. Bij de eerste geslachtsgemeenschap met 14 of 15 jaar is dat al gedaald naar 11% van de jongens en 9% van de meisjes. Ook met de laatste sekspartner gebruiken 12 tot en met 14-jarigen veel minder vaak consequent anticonceptie dan jongeren die ouder zijn. Wellicht mede door dit gebrekkige anticonceptiegebruik is het gebruik van de morning-after pil in de jongste leeftijdsgroep relatief hoog. Van de kleine groep seksueel actieve meisjes van 12 tot en met 14 jaar slikte 23% het afgelopen jaar een morning-after pil.

Kennis en de rol van ouders op jonge leeftijd

Jongeren van 12 tot en met 14 jaar hebben nog relatief weinig kennis van seksualiteit, voortplanting, anticonceptie en soa's. Wellicht zijn zij ook minder vaardig in het vinden van de informatie die zij nodig hebben, want jongeren van 12 tot en met 14 jaar zoeken bijvoorbeeld veel minder vaak op internet wanneer ze vragen hebben over seksualiteit. De moeder is op deze leeftijd een relatief belangrijke informatiebron, maar tegelijkertijd geven jongeren die op deze leeftijd al seksueel actief zijn veel vaker aan dat hun ouders hier niet van op de hoogte zijn. Van de kleine groep seksueel actieve meisjes die anticonceptie gebruikt, zegt ook 28% dat de ouders hier niet van op de hoogte zijn, tegenover 6% onder meisjes van 15 tot en met 17 jaar. Wanneer de ouders slecht op de hoogte zijn van het doen en laten van hun kind op seksueel gebied, hebben zij minder mogelijkheden om hun kind te steunen of bij te sturen.

¹ Het onderzoek is uitgevoerd in de tweede helft van het schooljaar. Hierdoor bevat de steekproef in verhouding weinig 12-jarigen.

Lager opgeleide jongeren lopen meer risico

Laag opgeleide jongeren (die vmbo of mbo volgen, of jongeren die geen onderwijs meer volgen en waarvan de hoogst afgeronde opleiding basisschool, mavo, vmbo, mbo, havo of vwo is) lopen, net als in 2005, op allerlei aspecten van seksuele gezondheid meer risico dan hoog opgeleide jongeren (die havo, vwo, hbo of universiteit volgen of die hbo of universiteit hebben afgerond).²

Laag opgeleide jongeren zijn seksueel actiever

Laag opgeleide jongeren hebben eerder ervaring met seks met een partner en meer verschillende sekspartners dan hoog opgeleide jongeren. Van de 14- en 15-jarige vmbo-ers heeft bijvoorbeeld 22% wel eens geslachtsgemeenschap gehad, tegenover 7% van de 14- en 15-jarigen op havo en vwo. In de totale groep van 12 tot 25 jaar geeft 26% van de laag opgeleide jongeren aan dat hij of zij vier of meer verschillende sekspartners heeft gehad, tegenover 14% van de hoog opgeleide jongeren. Laag opgeleide jongens hebben verder relatief vaak wel eens seks gehad met een prostituee (10%, tegenover 4% van de hoog opgeleide jongens).

Laag opgeleide jongeren en zwangerschap

Ondanks deze hogere seksuele activiteit is de kennis van seksualiteit, voortplanting, anticonceptie en soa's bij laag opgeleide jongeren juist gebrekkiger dan bij hoog opgeleide jongeren. Laag opgeleide jongeren krijgen vaker te maken met een zwangerschap, zowel gepland als ongepland. Wellicht heeft dit ook te maken met het feit dat zowel laag opgeleide jongens als meisjes veel positiever staan tegenover zwangerschap op hun leeftijd dan hoog opgeleide jongens en meisjes. Van de laag opgeleide meisjes zegt bijvoorbeeld 27% dat ze het (erg) leuk zou vinden om nu zwanger te zijn, tegenover 14% van hun hoger opgeleide seksegenoten.

Laag opgeleide jongeren en grensoverschrijding

Laag opgeleide jongens en meisjes hebben vaker grensoverschrijding meegemaakt dan hoog opgeleide jongeren. Twintig procent van de laag opgeleide meisjes is wel eens gedwongen om iets te doen op seksueel gebied, tegenover 13% van de hoog opgeleide meisjes. Bij jongens is dat respectievelijk 6% en 3%. Tien procent van de laag opgeleide meisjes heeft wel eens geslachtsgemeenschap tegen haar wil gehad, tegenover 5% van de hoog opgeleide meisjes. Daarnaast zeggen laag opgeleide jongens relatief vaak dat ze seksueel getinte contacten hebben op internet, bijvoorbeeld dat ze hun penis of billen laten zien voor de webcam, seksfoto's of filmpjes van zichzelf of anderen versturen of seks hebben op internet.

Religie speelt een grote rol

Religie is in vergelijking tot 2005 veel uitgebreider onderzocht en dit blijkt een bijzonder grote rol te spelen in seksueel gedrag en opvattingen. Op verschillende punten komen Christelijke jongeren voor wie het geloof erg belangrijk is en Islamitische jongeren sterk met elkaar overeen.

Religie en seksuele ervaring

Met vrijwel alle vormen van seks hebben zowel Christelijke meisjes voor wie het geloof erg belangrijk is als Islamitische meisjes van 12 tot en met 17 jaar minder ervaring dan niet of minder gelovige meisjes. Bij jongens speelt geloof nauwelijks een rol als het om seksuele ervaring gaat, maar Islamitische jongens hebben wel veel vaker ervaring met betaalde seks. Een kwart van de Islamitische jongens geeft bijvoorbeeld aan wel eens seks te hebben gehad met een prostituee, tegenover 6% onder niet gelovige en Christelijke jongens.

Religie en opvattingen over seks

Christelijke jongens voor wie het geloof erg belangrijk is en Islamitische jongens denken, net als de meisjes uit deze groepen, veel minder positief over seks voor het huwelijk, seks buiten een vaste relatie of seks zonder liefde, dan jongeren die het geloof niet of minder belangrijk vinden. Vooral

² In de steekproef zitten zowel schoolgaande als buitenschoolse jongeren, zodat we voor opleidingsniveau rekening moesten houden met zowel de huidige opleiding als de hoogst afgeronde opleiding. Hierbij zijn keuzes gemaakt die onlogisch over kunnen komen. Een jongere op het vwo wordt bijvoorbeeld ingedeeld bij hoog opgeleide jongeren, maar komt in de lager opgeleide groep terecht als hij of zij na het vwo geen vervolgopleiding heeft gevolgd. Deze keuze is gemaakt om aan te sluiten bij de indeling die het CBS hanteert.

binnen de groep met een Islamitische geloofsovertuiging verschillen jongens en meisjes sterk van elkaar in deze opvattingen: meisjes denken dan nóg meer behoudend in hun opvattingen dan jongens. Daarnaast rapporteren zowel Christelijke jongeren voor wie het geloof erg belangrijk is als Islamitische jongens en meisjes relatief veel negatieve gevoelens rondom seksualiteit, zoals gevoelens van schuld of schaamte of seks vies vinden.

Religie en seksuele risico's

Christelijke jongeren voor wie het geloof erg belangrijk is, zeggen iets vaker dat ze bij hun eerste geslachtsgemeenschap werden overgehaald of gedwongen dan andere jongeren. Ook hebben Christelijke jongens voor wie het geloof erg belangrijk relatief vaak ervaring met gedwongen of ongewilde seks. Daarnaast gebruiken Christelijke meisjes voor wie het geloof erg belangrijk is en Islamitische jongens en meisjes vaker geen anticonceptie bij de eerste geslachtsgemeenschap en ook vaker niet altijd anticonceptie met de laatste partner. Aan de andere kant is het morning-after pil gebruik onder Islamitische meisjes die seksueel actief zijn bijzonder hoog: één op de drie meisjes uit deze groep slikte het afgelopen jaar een morning-after pil. Blijkbaar willen deze meisjes na onbeschermd seks toch maatregelen nemen om niet zwanger te worden.

Communicatie over seks binnen Islamitische gezinnen

Islamitische jongens en meisjes praten minder vaak met hun ouders over seksualiteit en relaties. Ze krijgen van hun ouders minder vrijheid om hun eigen partner te kiezen, seks te hebben of anticonceptie te gebruiken. Van de Islamitische jongens en meisjes die ervaring hebben met geslachtsgemeenschap zijn ouders hier relatief vaak niet van op de hoogte. Deze jongens en meisjes hebben minder kennis van voortplanting, anticonceptie en soa dan niet gelovige of Christelijke jongeren.

Jongeren met een Surinaamse of Antilliaanse achtergrond

De bevindingen voor Turkse of Marokkaanse jongeren komen sterk overeen met de bevindingen voor Islamitische jongeren die hierboven zijn beschreven. Voor jongeren met een Antilliaanse of Surinaamse achtergrond worden daarnaast ook enkele opvallende resultaten gevonden.³

Seksueel gedrag

Van alle groepen rapporteren jongens met een Antilliaanse achtergrond de meeste sekspartners: 40% van de Antilliaanse jongens zegt in hun leven vier of meer verschillende sekspartners te hebben, tegenover 21% in de totale groep jongens. Jongens van Surinaamse afkomst hebben, net als jongens van Marokkaanse of Turkse afkomst, relatief vaak wel eens voor seks betaald. Zestien procent van deze groep heeft bijvoorbeeld wel eens seks gehad met een prostituee, tegenover 7% in de totale groep. Daarnaast hebben Surinaamse jongens vaker seksueel getinte contacten op of via internet.

Seksuele risico's

Jongens en meisjes met een Surinaamse achtergrond en meisjes met een Antilliaanse achtergrond gebruiken minder vaak de pil en/of condoom bij de eerste geslachtsgemeenschap. Ook gebruiken meisjes met een Surinaamse of Antilliaanse achtergrond bij geslachtsgemeenschap met de laatste partner vaker geen anticonceptie, terwijl hun kindwens niet veel groter is dan in andere etnische groepen. Surinaamse meisjes die ervaring hebben met geslachtsgemeenschap geven daarnaast relatief vaak aan dat ze bij de eerste keer werden overgehaald of gedwongen.

Communicatie over seks binnen Surinaamse en Antilliaanse gezinnen

Antilliaanse jongens en meisjes praten vaker met de ouders over seksualiteit en relaties. Meisjes met een Surinaamse of Antilliaanse achtergrond worden daarnaast relatief vrij gelaten door de ouders in hun partnerkeuze, seksuele gedrag en anticonceptiegebruik. Toch zeggen deze meisjes en ook jongens met een Surinaamse achtergrond vaker dat hun ouders niet op de hoogte zijn van het feit dat ze seksueel actief zijn dan autochtoon Nederlandse jongeren.

³ Ondanks de grote steekproef zijn bepaalde subgroepen toch wat klein. Van de vier grote etnische groepen van niet Nederlandse oorsprong, is de groep Antilliaanse jongeren het kleinst en daardoor het minst vertegenwoordigd in de steekproef.

Homojongens ondanks hoge mate van homonegativiteit eerder uit de kast

Homo-acceptatie gering

Homonegativiteit is hoog onder jongeren, vooral in bepaalde groepen. Zo vinden bijna alle jongeren het (helemaal) goed als een jongen en een meisje elkaar zoenen op straat, maar keurt 16% van de jongens en 24% van de meisjes dit af als het om twee meisjes gaat en maar liefst 51% van de jongens en 25% van de meisjes als het twee jongens betreft. Ook zegt 12% van de jongens en 3% van de meisjes dat ze een vriendschap zouden verbreken als één van hun vrienden homoseksueel of lesbisch zou zijn. Homonegativiteit is vooral hoog bij jongens, in de jongste leeftijdsgroepen, bij jongeren met een Turkse of Marokkaanse achtergrond, bij streng Christelijke en Islamitische jongeren en bij lager opgeleide jongeren. De hoge mate van homonegativiteit in de omgeving heeft zijn weerslag op homo- en biseksuele jongeren. Vooral homo- en biseksuele jongens staan vaak negatief tegenover de eigen seksuele oriëntatie. Dertig procent van de homo- en biseksuele jongens zegt bijvoorbeeld dat ze liever niet homo zouden zijn en 22% zegt dat het niet fijn is om als homo te leven. Bij lesbische en biseksuele meisjes is dat respectievelijk 10% en 8%.

Eerder uit de kast

Ondanks dat homo-acceptatie nog steeds gering is onder leeftijdsgenoten, is er tussen 2005 en 2012 toch een kleine toename te zien in het aantal jongeren dat zegt evenveel, vooral of uitsluitend op seksegenoten te vallen. Bij jongens gaat het om een toename van 2,1% naar 3,1% in de totale groep 12 tot 25-jarigen, bij meisjes van 1,4% in 2005 naar 2,4% in 2012. Onder jongeren van 12 tot 14 jaar neemt het percentage dat zegt hierover te twijfelen iets af: blijkbaar erkennen iets meer jongeren al op jonge leeftijd hun gevoelens voor seksegenoten. Ook is de leeftijd waarop jongens voor het eerst aan iemand verteld hebben dat ze (ook) op seksegenoten vallen in 7 jaar tijd afgenomen van gemiddeld 17,8 jaar naar gemiddeld 16,6 jaar. Bij meisjes is de verschuiving van 16,3 naar 15,9 jaar niet significant.

Internet biedt kansen en risico's

Internet als informatiebron

Internet is niet meer weg te denken uit het leven van jongeren. Hierdoor wordt informatie over seksualiteit heel toegankelijk. Vooral jongens (65%) maar ook meisjes (55%) gaan op zoek op internet als ze een vraag hebben op het gebied van seksualiteit. Veel jongeren weten hun weg naar goede informatie te vinden. Op de open vraag welke websites goede informatie geven over seksualiteit, worden vooral sekswoordenboek.nl en sense.info veel genoemd. In de totale groep hebben meer jongeren wel eens sekswoordenboek.nl bezocht (30% van alle jongens en 25% van alle meisjes) dan sense.info (11% van zowel de jongens als de meisjes). De grotere bekendheid van sekswoordenboek.nl zou verklaard kunnen worden door het feit dat deze website al 20 jaar bestaat, terwijl sense.info net 3 jaar oud is. Onder 12- tot 14-jarigen is het gebruik van beide websites vrijwel even hoog.

Internet geeft eenvoudig toegang tot erotische beelden en contacten

Internet maakt porno makkelijker toegankelijk. Vergeleken met 2005 is er niet zozeer een verschuiving te zien in de mate waarin jongeren porno zien, maar wel in het medium dat ze hiervoor gebruiken. Het gebruik van pornoboekjes, seksfilms op televisie of dvd's neemt af, ten gunste van internet. Ook is er een kleine maar niet te verwaarlozen groep jongeren die internet gebruikt voor seksueel getinte contacten. Acht procent van de jongens en 4% van de meisjes liet bijvoorbeeld het afgelopen jaar zijn of haar borsten, billen of geslachtsdelen zien voor de webcam, met het risico dat deze beelden ergens terecht komen waar je ze niet wilt hebben. Ook zegt 6% van de jongens en 2% van de meisjes dat ze wel eens een seksfoto of -filmpje van iemand anders hebben verstuurd. Als dit iemand van onder de 18 jaar betreft, zijn deze jongeren in principe strafbaar.

Ouders, vrienden en school

Ouders zijn belangrijk

De moeder wordt veel genoemd als bron van informatie of hulp bij problemen. Dat is vooral zo in de jongste groepen, maar zelfs onder 21 tot en met 24 jarigen gaat nog een kwart van de jongeren te rade bij hun moeder als ze iets willen weten op het gebied van seks. Bij problemen op het gebied van seksualiteit gaan zowel jongens als meisjes eerder naar hun moeder, maar jongens gaan wel eerder naar hun vader dan meisjes. Vierentwintig procent van de jongens zegt dat hij bij problemen

op seksueel gebied naar zijn vader zou gaan. Zowel jongens als meisjes geven vaak aan wel eens met de ouders over seksualiteit te praten. Deze gesprekken gaan vooral over verliefdheid en relaties: 78% van de jongens en 88% van de meisjes praat hier wel eens of vaker met de ouders over. Een kwart van de jongens en meisjes praat met hun ouders over wat ze willen op seksueel gebied. Ten opzichte van 2005 is er een kleine toename in het percentage jongeren dat met de ouders over seksualiteit praat. De meeste jongeren zijn daarnaast heel tevreden over de mate waarin ze dit doen. Ook geven veel jongeren aan dat hun ouders goed op de hoogte zijn van wat zij doen op relationeel en seksueel gebied. Bij 75% van de jongens en 87% van de meisjes die wel eens geslachtsgemeenschap hebben gehad, is één of zijn beide ouders op de hoogte. Ook krijgen jongeren in Nederland redelijk wat vrijheid van hun ouders. Zo geeft 68% van de thuiswonende jongens en 57% van de thuiswonende meisjes aan dat hun vriend of vriendin op hun kamer zou mogen blijven slapen.

Weinig druk van vrienden

Dit onderzoek geeft weinig aanwijzingen dat jongeren een hoge mate van sociale druk van leeftijdsgenoten ervaren. Wanneer gevraagd wordt waarom jongeren de eerste keer geslachtsgemeenschap hadden, zegt een kleine groep (7% van de jongens en 6% van de meisjes) dat ze dit deden omdat 'iedereen het al gedaan had'. Ook ervaren maar kleine groepen jongens en meisjes in de vriendenkring sociale druk om verkering te hebben, te zoenen, seks te hebben of juist maagd te blijven. Zes procent van de jongens en 3% van de meisjes zegt bijvoorbeeld dat je er in hun vriendenkring pas bij hoort als je wel eens seks hebt gehad.

Voorlichting op scholen kan beter

De meeste jongeren (92% van de jongens en 93% van de meisjes) zeggen dat ze op school tenminste enige informatie over seksualiteit en relaties hebben gekregen. Vooral anticonceptie, soa en voortplanting zijn veel besproken thema's: driekwart tot vier vijfde van de jongeren heeft hier informatie over gekregen. Andere thema's, zoals homoseksualiteit, het aangeven van wensen en grenzen, maagdelijkheid en seks in de media blijven veel vaker onderbelicht. Jongeren waarderen de informatie die ze op school kregen gemiddeld met een 6,6.

Van onderzoek naar actie

Seks onder je 25^e is een uniek onderzoek. Geen enkele andere studie onderzocht seksuele gezondheid in zo'n breed perspectief onder een representatieve steekproef van bijna 8000 jongeren. De omvang van de steekproef maakte het ook mogelijk de seksuele gezondheid te bestuderen van specifieke subgroepen als jonge starters of bepaalde etnische en religieuze groepen. Het onderzoek laat zien dat er sinds 2005 geen grote verschuivingen in het seksuele gedrag en de seksuele gezondheid van jongeren hebben plaatsgevonden. Het merendeel van de jongeren beschermt zichzelf goed tegen zwangerschap. Er zijn echter ook zorgen. Seksuele grensoverschrijding komt nog steeds onverminderd vaak voor, de eerste geslachtsgemeenschap komt voor veel jongeren onverwacht, veel meisjes vonden de eerste keer vervelend, binnen relaties stoppen jongeren te snel met het gebruik van condooms en homo-acceptatie is nog steeds gering.

De komende maanden worden de resultaten van dit onderzoek besproken met betrokken partijen die actief zijn op het gebied van jongeren en seksuele gezondheid. De resultaten van het onderzoek worden gededd, prioriteiten benoemd en aanbevelingen geformuleerd voor interventies, beleid en verder onderzoek. Alle input van de verschillende organisaties wordt verwerkt tot één actieplan voor de toekomst, met aanbevelingen voor beleid. Eind april 2012 is dit samen met de uitgave 'Seks onder je 25e 2012' (De Graaf, Kruijer, Van Acker en Meijer, in press) en het populaire boekje '102 vragen over jongeren en seks' het eindproduct van dit Participatieve Actie Onderzoek.

Referenties

- Cense, M. & Van Dijk, L. (2010) *Niet zomaar seks. Jongeren over seks en grenzen*. Utrecht: Rutgers Nisso Groep.
- Gabhainn, S.N., Baban, A., Boyce, W., Godeau, E., & the HBSC Sexual Health Focus Group (2009). How well protected are sexually active 15-year olds? Cross-national patterns in condom and contraceptive pill use 2002-2006. *International Journal of Public Health*, 54, S209-S215.
- Graaf, H. de, Meijer, S., Poelman, J., & Vanwesenbeeck, I. (2005). *Seks onder je 25^e: Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2005*. Delft: Eburon.

Graaf, H. de, Kruijer, H., Acker, J. van, & Meijer, S. (in press). Seks onder je 25^e 2: *Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2012*. Delft: Eburon.